

Verschuiving van de benefactieve dubbel objectconstructie in het Nederlands

een gevolg van taalcontact

Bachelorscriptie, 29 juni 2012
Adriaan Hogervorst, 3489205
Hans Van de Velde
Marijana Marelj
Taal en Ontwikkeling

“[N]iets is immers zo soepel, zo flexibel,
zo volgzaam in alle richtingen als juist de taal.”

- Cicero, Retorica, Elocutio¹

¹ Afkomstig uit *De Ideale Redenaar*. Van Rooijen-Dijkman, H., Leeman, A. D. (2006). *Cicero. De Ideale Redenaar*. Amsterdam: Athenaeum-Polak & v Genneep.

Abstract

Volgens de literatuur is de grammaticaliteit van de benefactieve dubbel objectconstructie sterk regionaal bepaald. Dit onderzoek toont aan dat er een verschuiving optreedt in de beoordeling van de benefactieve dubbel objectconstructie. De constructie wordt niet structureel afgekeurd, maar zelfs relatief positief beoordeeld. Regionaliteit speelt hierbij geen rol. Taalcontact met het Engels blijkt, ten minste gedeeltelijk, van invloed op de beoordeling van de constructie. Vervolgonderzoek zou kunnen uitwijzen of de productie van de benefactieve dubbel objectconstructie ook toeneemt bij moedertaalsprekers van het Nederlands. Indien dat het geval blijkt, verschilt de huidige situatie radicaal van de bestaande literatuur.

Gebruikte terminologie

Om de leesbaarheid te vergroten zijn enkele begrippen in kortere of meer transparante termen gevat. Zie onderstaand overzicht voor een verklarende termenlijst.

Benefactieve werkwoorden en werkwoorden van overdracht

Benefactieve werkwoorden en werkwoorden van overdracht zijn twee typen ditransitieve werkwoorden. Ditransitieve werkwoorden hebben drie argumenten: een subject, een direct object en een indirect object. Hierin komen benefactieve werkwoorden en werkwoorden van overdracht overeen. Ze verschillen echter in de betekenis die de drie argumenten hebben. Hier volgt een voorbeeld van een zin met een benefactief werkwoord: 'Opa schenkt Jan een glas limonade in.' Een voorbeeld van een zin met een werkwoord van overdracht is: 'Ik stuur jou een sms.' In beide gevallen heeft het subject de thèta-rol van agens. "Opa" en "ik" zijn de argumenten die een handeling in gang zetten. In beide gevallen heeft het direct object de thèta-rol van patiëns. "Een glas limonade" en "een sms" ondergaan de handeling die de agens in gang heeft gezet. De thèta-rol van het indirect object verschilt echter in beide zinnen. In beide gevallen is het indirect object het argument dat de patiëns ontvangt van de agens. Echter, in de zin met het benefactieve werkwoord heeft het indirect object belang bij het ontvangen van de patiëns. "Jan", het indirect object, gaat op de situatie vooruit omdat opa een glas vult met limonade en deze doet toekomen aan Jan. "Jan" heeft belang bij de handeling die de agens in gang heeft gezet. Het indirect object in deze zin heeft de thèta-rol van begunstigde. In de zin met het werkwoord van overdracht is dat niet het geval. Het indirect object heeft daar de thèta-rol van doel. De patiëns wordt door de agens overgedragen aan het indirect object, het doel.

De benefactieve dubbel objectconstructie

Bij ditransitieve werkwoorden kan de dubbel objectconstructie voorkomen. Bij deze constructie volgt het indirect object direct op de persoonsvorm. Schematisch hebben zinnen met een dubbel objectconstructie deze vorm: [subject] [persoonsvorm] [indirect object] [direct object]. De dubbel objectconstructie komt in het taalgebied van het Nederlands zeer frequent voor bij werkwoorden van overdracht. Hetzelfde geldt voor benefactieve werkwoorden in het benefactiefgebied (zie hieronder). Buiten het benefactiefgebied komt de dubbel objectconstructie volgens de literatuur slechts voor bij een select groepje benefactieve werkwoorden. De dubbel objectconstructie bij benefactieve werkwoorden wordt in dit paper 'de benefactieve dubbel objectconstructie' genoemd.

Benefactiefgebied

Het deel van het taalgebied van het Nederlands waar de benefactieve dubbel objectconstructie zeer frequent voorkomt. Dit zijn delen van Vlaanderen en dialectgebieden in België en Nederland.

Zuiden groep

Alle proefpersonen die tot hun 18e verjaardag (voornamelijk) in Zeeland, Noord-Brabant, Limburg en Gelderland hebben gewoond.

Non-zuiden groep

Alle proefpersonen die tot hun 18e verjaardag niet in Zeeland, Noord-Brabant, Limburg en Gelderland hebben gewoond.

Intensief-Engels groep

Alle proefpersonen die zeer intensief taalcontact met het Engels hebben. Dit zijn bijvoorbeeld derdejaars studenten Engelse Taal en Cultuur of studenten die voor lange tijd in Engeland hebben gestudeerd.

Normaal-Engels groep

Alle proefpersonen die minder intensief taalcontact met het Engels hebben. Het is in deze tijd en maatschappij vrijwel onmogelijk om vrij te staan van taalcontact met het Engels. Wel hebben de proefpersonen in deze groep aanzienlijk minder intensief taalcontact met het Engels dan de proefpersonen uit de intensief-Engels groep.

Stelling Slecht

In het verslag wordt met deze term verwezen naar de eerste stelling bij de beoordelingstaak: "Ik vind de taal in dit fragment slecht." Een hoge of positieve beoordeling van deze stelling betekent dat de proefpersoon de taal in het fragment niet slecht vindt.

Stelling lelijk

In het verslag wordt met deze term verwezen naar de tweede stelling bij de beoordelingstaak: "Ik vind de taal in dit fragment lelijk." Een hoge of positieve beoordeling van deze stelling betekent dat de proefpersoon de taal in het fragment niet lelijk vindt.

Stelling familiariteit

In het verslag wordt met deze term verwezen naar de derde stelling bij de beoordelingstaak: "Dit fragment

bevat taal die ik eerder heb gehoord.” Een hoge of positieve beoordeling van deze stelling betekent dat de proefpersoon aangeeft de taal uit het fragment eerder te hebben gehoord.

Stelling productie

In het verslag wordt met deze term verwezen naar de vierde stelling bij de beoordelingstaak: “Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.” Een hoge of positieve beoordeling van deze stelling betekent dat de proefpersoon aangeeft de taal uit het fragment ook te kunnen produceren.

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	7
2.	Theoretisch kader	8
2.1	Taalverandering door taalcontact	8
2.2	Heropleving in plaats van ontlening	9
2.3	Toelichting vanuit perspectief tweetaligheid	10
3.	Hypothesen	10
4.	Methodologie	10
4.1	Enquête	11
4.2	Beoordelingstaak	11
4.3	Pretest	12
4.4	Proefpersonen	12
5.	Resultaten	13
5.1	Gemiddelden	13
5.2	Betrouwbaarheidsanalyse	13
5.3	Repeated measures test per stelling	14
5.3.1	Stelling slecht	14
5.3.2	Stelling lelijk	14
5.3.3	Stelling familiariteit	14
5.3.4	Stelling productie	15
5.4	Samenvatting repeated measures test	15
6.	Discussie	15
6.1	Methode	15
6.2	Vervolgonderzoek	16
7.	Conclusie	16
	Referenties	17
	Aanvullende literatuur	18
	Dankwoord	19
	Bijlagen	20

1. Inleiding

Het eerste doel van dit onderzoek is om aan te tonen dat er een verandering plaatsvindt in de syntaxis van het Nederlands. Het gaat om een verandering in de constructie van zinnen met een ditransitief werkwoord waarbij het indirect object een belanghebbend voorwerp is, i.e.: benefactieve werkwoorden. Het tweede doel van dit onderzoek is om aan te tonen dat regionaliteit niet van belang is in deze verandering. Het derde doel van dit onderzoek is om aan te tonen dat taalcontact met het Engels een rol speelt in deze verandering

Zin (1) vormt de aanleiding voor dit onderzoek. Het betreft een uitspraak van Marcel, een balanced bilingual Engels-Nederlands.

(1) Ik maak je wel wat lunch

Zin (2) is van gelijke aard.

(2) Ik bak jou een taart

In het taalgebied van het Nederlands zijn zinnen als (1), en (2) gemeengoed in delen van Vlaanderen en in dialecten in het zuiden en het oosten van Nederland, i.e.: het benefactiefgebied. Zie bijlage i. voor een topografische kaart van het benefactiefgebied. In deze delen van het Nederlands taalgebied wordt deze constructie, waarbij het indirect object direct volgt op de persoonsvorm van het benefactieve werkwoord (i.e.: de benefactieve dubbel objectconstructie), bij relatief veel werkwoorden geproduceerd (Algemene Nederlandse Spraakkunst, 1984; Coleman, 2010a; Coleman & De Vogelaer 2003; Cornips 1994). Zie bijvoorbeeld ook zin (3), (4) en (5).

(3) De hoogleraar kocht zijn vrouw een gouden armband. (Algemene Nederlandse Spraakkunst, 1984)

(4) Mijn vrouw heeft me een trui gebreid. (Algemene Nederlandse Spraakkunst, 1984)

(5) Onderscheid mij eens die twaalf varianten (Eigen observatie)

Volgens de literatuur zijn de zinnen (1), (2), (3), (4) en (5) ongrammaticaal in het taalgebied van het Nederlands buiten het benefactiefgebied (Algemene Nederlandse Spraakkunst, 1984; Coleman, 2010a; Coleman & De Vogelaer 2003; Cornips 1994). In het verleden is dit echter anders geweest, zie sectie 2.2. Volgens de literatuur is de benefactieve dubbel objectconstructie nu slechts bij enkele benefactieve werkwoorden grammaticaal. Deze werkwoorden zijn ook sterk verwant in betekenis. Ze hebben nagenoeg altijd te maken met het verschaffen van eten of drinken. In bepaalde gevallen hangt het gebruik van de benefactieve dubbel objectconstructie samen met de formaliteit van de gesprekssituatie (Algemene Nederlandse Spraakkunst, 1984; Coleman, 2010a). Een voorbeeld van een benefactieve dubbel objectconstructie die grammaticaal is buiten het benefactiefgebied is zin (6).

(6) Mag ik *u* iets inschenken? (Algemene Nederlandse Spraakkunst, 1984)

In beide taalgebieden komt de dubbel objectconstructie zeer frequent voor bij werkwoorden van overdracht. Zie de voorbeelden in zin (7) en (8).

(7) Ik stuur jou een sms.

(8) Henk mailde mij de uitnodiging gisteren.

Het indirect object volgt hier direct op de persoonsvorm, zoals bij de benefactieve dubbel objectconstructie. In zin (1) gaat het echter om de dubbel objectconstructie bij een benefactief werkwoord waarbij een voorzetselconstructie gewoon is, zoals in zin (9).

(9) Ik maak wel wat lunch voor je.

Marcel is geen spreker uit het benefactiefgebied. Er is bij Marcel dan ook geen reden om te vermoeden dat zijn regionale achtergrond ten grondslag ligt aan het gebruik van de benefactieve dubbel objectconstructie in zin (1). Het is waarschijnlijker dat Marcells tweetaligheid hier een rol speelt. In het Engels kan de benefactieve dubbel objectconstructie veel vrijer en frequenter worden toegepast bij benefactieve werkwoorden (Colleman, 2010a). In het Engels zijn er dan ook twee manieren om het equivalent van zin (1) te maken, zie zin (10) en (11).

(10) I'll make some lunch for you

(11) I'll make you some lunch

In het Engels kan bij 'to make' de benefactieve dubbel objectconstructie worden gemaakt. In het Nederlands van Marcells taalgebied is dit niet grammaticaal bij het werkwoord 'maken'. Marcells taalsysteem van het Engels lijkt van invloed te zijn geweest bij de productie van zin (1) met de benefactieve dubbel objectconstructie als resultaat. Hoe beide taalsystemen elkaar kunnen beïnvloeden, komt in sectie 2.3 aan bod.

Zin (2) doet vermoeden dat de beoordeling van de benefactieve dubbel objectconstructie verschuift. Zin (2) werd door dr. Marijana Marelj geproduceerd tijdens een college van haar. Dr. Marelj is een docente van het departement Taalwetenschap aan de Universiteit Utrecht. Dr. Marelj sprak deze zin uit om na te gaan hoe de studenten deze zin zouden beoordelen. Er waren ongeveer 80 studenten aanwezig, waarvan zeker 95% moedertaalsprekers van het Nederlands waren. De reacties waren gemengd. Er waren studenten die de zin direct als onacceptabel bestempelden, er waren studenten die twijfelden aan de acceptabiliteit van de zin en er waren studenten die de zin zonder enige twijfel accepteerden. Marijana had dit testje al eerder uitgevoerd bij zes bevriende moedertaalsprekers van het Nederlands. Geen van hen keurde deze zin af. Ook waren er op het moment dat zin (1) werd geproduceerd twee moedertaalsprekers van het Nederlands aanwezig die niet lieten blijken de benefactieve dubbel objectconstructie op te merken of af te keuren.

Dat zin (1) en zin (2) niet structureel werden afgewezen wijst erop dat de beoordeling van de benefactieve dubbel objectconstructie een verschuiving meemaakt. Het doel van dit onderzoek is om aan te tonen dat de benefactieve dubbel objectconstructie inderdaad relatief positief wordt beoordeeld en dat dit een gevolg is van taalcontact met het Engels. Het Engels is in de laatste jaren uitgegroeid tot een belangrijke, prestigieuze taal in het Nederlands taalgebied. In het Engels komt de benefactieve dubbel objectconstructie zeer frequent voor. Zinnen zoals zin (11) kunnen als model fungeren bij moedertaalsprekers van het Nederlands zodat zinnen als zin (1) en (2) steeds meer geaccepteerd worden. In sectie 2.1 wordt verder ingegaan op mechanismen van taalverandering door taalcontact. Volgens de literatuur is de grammaticaliteit van de benefactieve dubbel objectconstructie regionaal bepaald. Daarom zal regionaliteit ook als factor worden getest.

Mogelijk neemt ook de productie van de benefactieve dubbel objectconstructie in het Nederlands toe. Wanneer de benefactieve dubbel objectconstructie inderdaad positiever wordt beoordeeld, is de stap naar productie relatief klein. Dit is bij uitstek een kwestie voor vervolgonderzoek.

2. Theoretisch kader

2.1 Taalverandering door taalcontact

Er is geen enkele taal bekend die volledig in isolatie is ontwikkeld (Thomason, 2001). Taalcontact is een bijzonder krachtig mechanisme voor taalverandering. Het Nederlands heeft in haar bestaan contact gehad met diverse talen. Op het moment is het Engels een taal waar het Nederlands redelijk intensief contact mee heeft. Het gaat hier voornamelijk om eenzijdig contact: Nederlandstaligen hebben veel met het Engels te maken, maar andersom is dat niet het geval. Veel Nederlandstaligen

spreken en begrijpen Engels en komen in aanraking met de taal door media, onderwijs, wetenschap en hun baan.

Naarmate het contact tussen twee talen intenser wordt, kan ook de taalverandering toenemen in mate en intensiteit. Deze verandering uit zich in een eenzijdige contactsituatie met name door overname van bepaalde kenmerken uit de vreemde taal. Niet alleen in het domein van woordenschat kan er worden ontleend, maar ook in het domein van syntaxis (Thomason, 2001).

Over het verband tussen de mate van taalcontact enerzijds en taalverandering anderzijds zijn in de literatuur met grote zorgvuldigheid bepaalde voorspellingen gedaan. Een van de algemene voorspellingen in dit domein is dat voor het ontlenen van woordenschat minder intensief contact nodig is dan bij de ontlening van structuur (Thomason, 2001). Aan de hand van dergelijke voorspellingen zijn verschillende *borrowing scales* ontworpen. Dit zijn schalen die aangeven wat voor ontlening er kan plaatsvinden bij verschillende maten van taalcontact. Deze schalen zijn bedoeld als indicatie, niet als norm of volmaakte voorspelling. Wel geven ze een goed beeld van de algemene tendensen in taalverandering door taalcontact.

Thomason en Kaufman hebben een dergelijke schaal ontworpen (1988). Thomason heeft deze later aangepast en herzien (2001: 70-71). De schaal maakt onderscheid tussen vier maten van taalcontact. De huidige contactsituatie van het Nederlands past het best bij de omschrijving van de derde schaal: "More intense contact[:] more bilinguals, attitudes and other social factors favoring borrowing" (2001: 70). In dit scenario kan relatief uitgebreide lexicale ontlening plaatsvinden (inhoudswoorden, verschillende soorten functiewoorden en basisvocabulary). Dit klopt inderdaad voor de huidige situatie van het Nederlands. Bij deze schaal vindt ook uiteenlopende ontlening van structuur plaats: "[m]ore significant structural features are borrowed, though usually without resulting major typological change in the borrowing language" (Thomason 2001: 70).

Gezien de mate en intensiteit van het taalcontact tussen het Nederlands en het Engels is het niet verrassend als het Nederlands merkbare structurele verandering zal ondergaan. De overwegend positieve attitude ten opzichte van de sociaaleconomische status van het Engels draagt hier aan bij. Een degelijke beheersing van het Engels wordt door velen gezien als een voorwaarde voor een succesvolle carrière. Internationaal opererende bedrijven gebruiken steeds meer Engels, het Engels is de voertaal in moderne media zoals internet, muziek en televisie en ook wordt het Engels een grote rol aangemeten in een zeer belangrijk en invloedrijk domein: het onderwijs. Het Engels wordt vanaf het basisonderwijs tot en met het hoger onderwijs onderwezen.

2.2 Heropleving in plaats van ontlening

Het is goed mogelijk dat taalcontact met het Engels zorgt voor een veranderd gebruik van de benefactieve dubbel objectconstructie. Het Engels geniet een prestigieuze status en kan met zinnen als zin (12) als model fungeren voor moedertaalsprekers van het Nederlands. Er kan echter geen sprake zijn van volledige ontlening. De benefactieve dubbel objectconstructie kwam vroeger namelijk zeer frequent voor in het hele taalgebied van het Nederlands. Er zijn voorbeelden van de benefactieve dubbel objectconstructie te vinden tot in de 19^e eeuw. (Coleman, 2002; 2010). Zie de voorbeelden hieronder (afkomstig uit Coleman, 2010; eigen vertaling van (12) en (13)).

- (12) Daer cochte Joseph sinen here den vijften scoof van der vrucht. (c. 1300, Maerlant, Rhimed Bible)
[Daar kocht Jozef zijn heer een vijftiende deel van de oogst.]
- (13) Wat ic huer doe kin canse niet ghepaeyen. (16th C, anonymous ballade)
[Wat ik haar ook doe, ik kan haar niet tevreden stellen.]
- (14) ... dat hy hem de deur opende, en in een kamer voerde. (N. Heinsius, De vermakelyken avonturier, 1695)
- (15) [Ik] zal de deur aanwijzen, waarvoor zij mij de sleutel maken moet. (J.F. Oltmans, De Schaapherder, 1838)

Volgens de literatuur komt de benefactieve dubbel objectconstructie buiten het benefactiefgebied nu nog voor bij werkwoorden van overdracht en een selectief groepje benefactieve werkwoorden. De constructie is dus deel van het taalsysteem van het Nederlands. Hoewel hier zeker sprake kan zijn van taalverandering door taalcontact, gaat het niet om ontlening van een volledig nieuwe structuur. Het gaat om een uitgebreid en aangepast gebruik van de benefactieve dubbel objectconstructie. Er kan gesproken worden van een heropleving van de benefactieve dubbel objectconstructie. Het doel van dit onderzoek is om aan te tonen dat taalcontact inderdaad een rol speelt in deze verschuiving.

2.3 Toelichting vanuit perspectief tweetaligheid

Om te begrijpen hoe een zin als in zin (1) kan ontstaan, is het nodig de werking van het taalsysteem van een tweetalige tenminste gedeeltelijk te doorgronden. Binnen de psycholinguïstiek is de vraag onderzocht of tweetaligen twee separate taalsystemen hebben of een enkel systeem dat hen toestaat beide talen te spreken. Tegenwoordig werkt men voornamelijk met de hypothese dat elke taal wordt gecontroleerd door een apart systeem: de subsystems hypothesis. Deze hypothese wordt bijvoorbeeld verdedigd in Paradis (2004). Grosjean en Soares onderschrijven dit maar benadrukken dat de verschillende taalsystemen niet geïsoleerd werken, maar in steeds wisselende verhoudingen samenwerken (1986). Zij beschrijven een continuüm tussen een eentalige modus en een tweetalig modus (Grosjean & Soares, 1986).

Het zou goed kunnen dat Marcel werkte met een taalmodus die ergens op het continuüm tussen de eentalige modus en de tweetalige modus in ligt. Er zijn drie factoren die eraan hebben kunnen bijdragen dat het taalsysteem van het Engels bij Marcel ten minste gedeeltelijk geactiveerd was. Ten eerste was Marcel in gesprek met twee eentaligen van wie hij weet dat ze beide zeer competent zijn in het Engels. Ten tweede was Marcel op dat moment met een gedeelde activiteit bezig waarin het zowel voor hem als voor zijn twee gesprekspartners gebruikelijk is om te schakelen tussen Nederlands en Engels. Ten derde sprak Marcel over een domein waarin hij gewoon is Engels te praten. Een uiting met aanwijsbare interferentie vanuit een tweede taalsysteem zoals in zin (1) is nu beter te begrijpen. Het is vrijwel onmogelijk voor tweetaligen om een van hun taalsystemen volledig te deactiveren (Grosjean & Soares, 1986). Zo is het dus mogelijk dat er taal wordt geproduceerd met bouwstenen die afkomstig zijn uit beide systemen.

3. Hypothesen

De hypothesen die ik bij dit onderzoek wil toetsen, luiden als volgt:

- i. De benefactieve dubbel objectconstructie wordt structureel afgekeurd.
- ii. Moedertaalsprekers van het Nederlands uit het benefactiefgebied beoordelen de benefactieve dubbel objectconstructie positiever dan moedertaalsprekers van het Nederlands die niet uit het benefactiefgebied komen.
- iii. Moedertaalsprekers van het Nederlands beoordelen de benefactieve dubbel objectconstructie positiever naarmate ze intensiever contact hebben met het Engels.

4. Methodologie

Om de hypothesen te kunnen toetsen is een beoordelingstaak ontworpen voor moedertaalsprekers van het Nederlands. Alle proefpersonen vullen eerst een korte enquête in die de mate van taalcontact met het Engels meet en informatie geeft over regionaliteit. Bovendien geeft ze uitsluitsel over hun geschiktheid voor het onderzoek. Vervolgens beluisteren ze tijdens de beoordelingstaak een aantal geluidsfragmenten. Bij elk fragment geeft de proefpersoon van een aantal stellingen aan in hoeverre hij het met de stelling eens is. De beoordeling van deze stellingen geeft informatie over de attitude van de proefpersoon ten opzichte van het taalgebruik in de fragmenten.

4.1 Enquête

Voor aanvang van de beoordelingstaak vindt ter plekke een korte schriftelijke enquête plaats. De resultaten van deze enquête geven inzicht in de mate van taalcontact met het Engels en de geboorteplaats en woonplaatsen tot de 18^e verjaardag van de proefpersonen. Daarnaast geven ze informatie over leeftijd, geslacht, opleiding en moedertaal. De resultaten geven bovendien definitief uitsluitel over de geschiktheid van de proefpersoon voor het onderzoek. De enquête vangt aan met een schriftelijke instructie. Zie de beoordelingstaak in bijlage ii voor de beoordelingstaak waar de enquête deel van is.

4.2 Beoordelingstaak

De proefpersonen krijgen 54 geluidsfragmenten te horen. Op de fragmenten zijn consequent twee dezelfde stemmen te horen. Dit zorgt ervoor dat eventuele interveniërende factoren van verschillende stemgeluiden uitgesloten worden bij de beoordeling. Het gaat om 21 testfragmenten die worden afgewisseld door 11 controlefragmenten en 22 afleidfragmenten. De testfragmenten, controlefragmenten en afleidfragmenten zijn door een computer in willekeurige volgorde gezet. In deze volgorde krijgen de proefpersonen de fragmenten ook te horen bij de beoordelingstaak.

De controlezinnen zijn zinnen met de dubbel objectconstructie bij een werkwoord van overdracht, zoals zinnen (7) en (8). De controlezinnen bieden een context waarin de dubbel objectconstructie zeer frequent voorkomt en dienen om te controleren of de proefpersonen de dubbel objectconstructie überhaupt herkennen en goedkeuren.

Bij elk geluidsfragment dienen de proefpersonen van vier stellingen aan te geven in welke mate ze het al dan niet eens zijn met de stellingen. Hiervoor is na elk fragment een pauze van negen seconden ingevoegd in de opname. De stellingen zijn als volgt:

- a. Ik vind de taal in dit fragment slecht.
- b. Ik vind de taal in dit fragment lelijk.
- c. Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.
- d. Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.

Bij elk van deze stellingen is een vijfpuntsschaal met de volgende indeling: absoluut oneens (1); oneens (2); geen mening (3); eens (4); absoluut eens (5). Voor aanvang van het experiment lezen de proefpersonen een schriftelijke instructie door, deze is bijgevoegd in bijlage ii.

De eerste stelling vraagt naar een oordeel over de correctheid van de taal, zonder uitsluitel te geven om welk element van het taalgebruik het onderzoek gaat. De term "slecht" is verkozen boven de term "goed" omdat de laatste term de alertheid van de proefpersoon mogelijk verhoogt tot een onnatuurlijk niveau. Er is bijna altijd wel iets aan te merken aan andermans taalgebruik, waardoor een fragment al snel aan 'goedheid' moet inboeten. Door de term "slecht" te presenteren hoop ik dat de proefpersonen eerder gaan zoeken naar 'goede' kenmerken van het taalgebruik.

De tweede stelling vraagt naar een oordeel over de schoonheid van de taal, wederom zonder te specificeren welk element van het taalgebruik onderzocht wordt. De term "lelijk" is verkozen boven de term "mooi" omdat men taalgebruik mogelijk niet heel snel als "mooi" zal bestempelen. Met het gebruik van de term "mooi" zal een gemiddeld fragment vermoedelijk relatief laag scoren op schoonheid. Anderzijds heeft men vermoedelijk wel duidelijke redenen nodig om taal "lelijk" te noemen. Als er geen overduidelijk onaangename kenmerken te horen zijn, zal de taal vermoedelijk niet snel "lelijk" genoemd worden. Bij het gebruik van deze term zal een gemiddeld fragment vermoedelijk meer natuurlijk beoordeeld worden op schoonheid.

De derde stelling vraagt naar een uitspraak over bekendheid met het taalgebruik uit het fragment. Hoewel de gerapporteerde familiariteit met het taalgebruik sterk kan verschillen met de daadwerkelijke familiariteit is de eigen inschatting van groot belangrijks voor dit onderzoek. Wanneer een proefpersoon aangeeft dat hij het taalgebruik uit een fragment wel eens gehoord heeft, schat hij in dat het taalgebruik echt gebruikt zou kunnen worden, ongeacht hoe slecht of lelijk

hij het taalgebruik ook vindt. Of de proefpersoon de taal daadwerkelijk eerder gehoord heeft, is niet relevant.

De vierde stelling vraagt naar een uitspraak over eigen gebruik van het taalgebruik uit het fragment. De beoordeling van deze stelling is van bijzonder groot belang voor dit onderzoek. Wanneer een proefpersoon aangeeft zelf deze taal ook te kunnen produceren, dan kan dat zelfs wijzen op een verschuiving van het gebruik van de benefactieve dubbel objectconstructie bij moedertaalsprekers van het Nederlands. Ook hier geldt dat gerapporteerd gebruik kan verschillen van daadwerkelijk gebruik. Alsnog geeft de inschatting inzicht in de attitude van de proefpersoon en dat is relevant voor dit onderzoek. Wanneer een proefpersoon aangeeft de taal uit het fragment zelf te kunnen maken is het aannemelijk dat hij de taal uit het fragment niet afwijst.

De stellingen die beoordeeld worden hebben betrekking op een geheel dialoog, bestaande uit vier zinnen. Ze gaan niet alleen over de testzinnen. Zodoende wordt een natuurlijke gespreksituatie nagebootst. De proefpersoon zou in een reguliere conversatie nooit iedere zin apart beoordelen. Een gemarkeerde constructie valt in een reguliere conversatie niet snel op omdat ze verpakt zit in een verzameling uitingen. Als de constructie wel wordt opgemerkt, dan moet ze wel als heel afwijkend worden ervaren. In dit experiment zijn de testzinnen ook ingebed in een verzameling uitingen. Wanneer de proefpersoon een testzin absoluut afkeurt, zal dit terugkomen in de beoordeling van het fragment als geheel.

Zie bijlage ii voor de beoordelingstaak, inclusief de enquête. De opname is beschikbaar als digitale bijlage².

4.3 Pretest

De methodologie zoals toegepast in dit onderzoek is tot stand gekomen na het uitvoeren van een pretest. Op basis van bevindingen van de pretest zijn de volgende zaken herzien: de lengte van de pauzes tussen de fragmenten; de formulering van de stellingen; het aantal fragmenten. Bovendien zijn alle dialogen geheel herschreven en opnieuw ingesproken en opgenomen.

4.4 Proefpersonen

De proefpersonen zijn universiteitsstudenten, allen moedertaalsprekers van het Nederlands. Aan de hand van de enquête zijn de proefpersonen achteraf ingedeeld op twee criteria: taalcontact met het Engels en de regio waar ze vandaan komen. De proefpersonen zijn ingedeeld in een intensief-Engels groep en een normaal-Engels groep en in een non-zuiden groep en een zuiden groep.

De proefpersonen in de intensief-Engels groep hebben zeer intensief contact met het Engels. Het zijn bijvoorbeeld derdejaars studenten Engelse Taal en Cultuur of studenten die voor langere tijd in Engeland hebben gestudeerd. De proefpersonen uit de normaal-Engels groep kunnen onmogelijk vrij van taalcontact met het Engels zijn in deze tijd en maatschappij. Wel is er een duidelijk verschil in de mate waarin beide groepen contact hebben met het Engels. Hoewel proefpersonen uit de normaal-Engels groep misschien dagelijks met Engelse media in contact komen en Engelse studieboeken lezen, is hun taalcontact met het Engels aanzienlijk minder dan dat van derdejaars studenten Engelse Taal en Cultuur die buiten colleges om ook veel Engels spreken.

Om de proefpersonen op regionaliteit in te delen is er een tweedeling gemaakt. Proefpersonen die tot hun 18^e verjaardag (voornamelijk) in Zeeland, Noord-Brabant, Limburg en Gelderland hebben gewoond maken deel uit van de zuiden groep. Deze provincies maken deel uit van het benefactiefgebied. Alle andere proefpersonen maken deel uit van de non-zuiden groep. Deze tweedeling is gebaseerd op de bevindingen van Coleman en De Vogelaer (2003), zie ook bijlage i. De leeftijdsgrens van 18 is er omdat ik ben geïnteresseerd in de talige achtergrond van voordat de proefpersonen in Utrecht gingen studeren.

Er hebben uiteindelijk 29 proefpersonen bijgedragen aan dit onderzoek. De data van drie andere proefpersonen is niet meegenomen in het onderzoek. Een van deze proefpersonen had bij

² Stuur een mail naar a.c.hogervorst@students.uu.nl als u de opname wenst te ontvangen.

alle fragmenten de stellingen exact hetzelfde beoordeeld. De twee anderen zijn moedertaalsprekers van het Duits. Omdat de benefactieve dubbel objectconstructie in het Duits zeer frequent voorkomt, kan het taalsysteem van het Duits de resultaten kleuren.

5. Resultaten

5.1 Gemiddelden

Het eerste doel van dit onderzoek is om aan te tonen dat er een verschuiving plaatsvindt in de beoordeling van de benefactieve dubbel objectconstructie. De gemiddelden in tabel 1 laten dit inderdaad zien. De dialogen met een benefactieve dubbel objectconstructie worden niet structureel afgewezen in zinnen waar ze volgens de literatuur ongrammaticaal zijn. Geen één stelling wordt resoluut afgewezen met een gemiddelde van 2 of lager. Stelling slecht scoort relatief hoog. Dat betekent dat de proefpersonen de testzinnen gemiddeld niet slecht vinden. De score ligt tussen de schalen 'geen mening' en 'oneens'. Ook stelling familiariteit scoort relatief hoog. Het kan dat de gerapporteerde familiariteit van de daadwerkelijke familiariteit verschilt. Alsnog geeft dit aan dat de proefpersonen inschatten dat de taal uit de testzinnen echt gebruikt zou kunnen worden.

	Mean	Std. deviation
Stelling slecht	3,63	0,84
Stelling lelijk	3,19	0,81
Stelling familiariteit	3,76	0,78
Stelling productie	2,90	0,93

Tabel 1: Beoordeling van de testzinnen door alle proefpersonen (n=29).

5.2 Betrouwbaarheidsanalyse

Allereerst zijn alle scores onderworpen aan de Cronbach's Alpha betrouwbaarheidsanalyse. Tabel 2 geeft een overzicht van de resultaten. Omdat alle scores zeer betrouwbaar bleken, zijn voor de testzinnen en de controlezinnen de gemiddelden voor alle vier de stellingen berekend en als nieuwe variabele ingevoerd. Met deze variabelen is vervolgens een repeated measures analyse uitgevoerd, zie sectie 5.3 en verder.

Set	Cronbach's Alpha score
Testzinnen (n=21)	
Stelling slecht	.935
Stelling lelijk	.918
Stelling familiariteit	.938
Stelling productie	.948
Controlezinnen (n=11)	
Stelling slecht	.814
Stelling lelijk	.810
Stelling familiariteit	.833
Stelling productie	.778
Aleidzinnen (n=22)	
Stelling slecht	.922
Stelling lelijk	.920
Stelling familiariteit	.928
Stelling productie	.909

Tabel 2: Cronbach's Alpha scores van alle testzinnen, controlezinnen en afleidzinnen.

5.3 Repeated measures test per stelling

Er is per stelling een repeated measures test gedraaid met het gemiddelde van de testzinnen en het gemiddelde van de controlezinnen als within subjects factor en moedertaal en regio als between subjects factor. Hieronder worden de hoofdeffecten en interacties besproken.

5.3.1 Stelling slecht

Er is een significant hoofdeffect van Stelling slecht [$F(1,25) = 12.090, P < 0.000, \eta^2 = 0.538$]. De gemiddelde beoordeling van de testzinnen en de gemiddelde beoordeling van de controlezinnen verschillen significant van elkaar bij stelling slecht. De between subjects factoren Moedertaal en Regio geven geen significant hoofdeffect.

De interactie van Stelling slecht*Moedertaal is significant [$F(1,25) = 13.087, P < 0.001, \eta^2 = 0.344$]. Dit betekent dat beoordeling van stelling slecht afhankelijk is van de talige achtergrond van de proefpersonen. De intensief-Engels groep beoordeelt stelling slecht bij de testzinnen positiever dan de normaal-Engels groep. De gemiddelde beoordeling van stelling slecht bij de testzinnen is 3,268 bij de normaal-Engels groep en 4,037 bij de intensief-Engels groep. De beoordeling van de controlezinnen verschilt minimaal met gemiddelden van respectievelijk 4,208 en 4,222.

De interactie van Stelling slecht*Regio is niet significant. Dit betekent dat de beoordeling van stelling slecht niet afhankelijk is van de regionale achtergrond van de proefpersonen.

5.3.2 Stelling lelijk

Er is een significant hoofdeffect van Stelling lelijk [$F(1,25) = 47.003, P < 0.000, \eta^2 = 0.653$]. De gemiddelde beoordeling van de testzinnen en de gemiddelde beoordeling van de controlezinnen verschillen significant van elkaar bij stelling lelijk. De between subjects factor Moedertaal geeft een significant effect [$F(1,25) = 5,216, P < 0.031, \eta^2 = 0.173$]. De between subjects factor Regio geeft geen significant hoofdeffect.

De interactie van Stelling lelijk*Moedertaal is significant [$F(1,25) = 12.300, P < 0.002, \eta^2 = 0.330$]. Dit betekent dat beoordeling van stelling lelijk afhankelijk is van de talige achtergrond van de proefpersonen. De intensief-Engels groep beoordeelt stelling lelijk bij de testzinnen positiever dan de normaal-Engels groep. De gemiddelde beoordeling van stelling lelijk bij de testzinnen is 2,778 bij de normaal-Engels groep en 3,742 bij de intensief-Engels groep. De beoordeling van de controlezinnen verschilt met gemiddelden van respectievelijk 4,511 en 4,156.

De interactie van Stelling lelijk*Regio is niet significant. Dit betekent dat de beoordeling van stelling slecht niet afhankelijk is van de regionale achtergrond van de proefpersonen.

5.3.3 Stelling familiariteit

Er is een significant hoofdeffect van Stelling familiariteit [$F(1,25) = 24.911, P < 0.000, \eta^2 = 0.499$]. De gemiddelde beoordeling van de testzinnen en de gemiddelde beoordeling van de controlezinnen verschillen significant van elkaar bij stelling familiariteit. De between subjects factoren Moedertaal en Regio geven geen significant hoofdeffect.

De interactie van Stelling familiariteit*Moedertaal is niet significant. Dit betekent dat beoordeling van stelling familiariteit niet afhankelijk is van de talige achtergrond van de proefpersonen. De intensief-Engels groep beoordeelt stelling familiariteit bij de testzinnen gemiddeld even positief als de normaal-Engels groep: 3,747. De beoordeling van de controlezinnen verschilt met gemiddelden van 4,511 en 4,156 voor respectievelijk de normaal-Engels groep en de intensief-Engels groep.

De interactie van Stelling familiariteit*Regio is niet significant. Dit betekent dat de beoordeling van stelling slecht niet afhankelijk is van de regionale achtergrond van de proefpersonen.

5.3.4 Stelling productie

Er is een significant hoofdeffect van Stelling productie [$F(1,25) = 61.077, P < 0.000, \eta^2 = 0.710$]. De gemiddelde beoordeling van de testzinnen en de gemiddelde beoordeling van de controlezinnen verschillen significant van elkaar bij stelling productie. De between subjects factoren Moedertaal en Regio geven geen significant hoofdeffect. Factor Regio benadert wel significantie [$F(1,25) = 4.094, P > 0.054, \eta^2 = 0.141$].

De interactie van Stelling productie*Moedertaal is significant [$F(1,25) = 15.156, P < 0.001, \eta^2 = 0.377$]. Dit betekent dat beoordeling van stelling productie afhankelijk is van de talige achtergrond van de proefpersonen. De intensief-Engels groep beoordeelt stelling productie bij de testzinnen positiever dan de normaal-Engels groep. De gemiddelde beoordeling van stelling productie bij de testzinnen is 2,530 bij de normaal-Engels groep en 3,236 bij de intensief-Engels groep. De beoordeling van de controlezinnen verschilt met gemiddelden van respectievelijk 3,947 en 3,711.

De interactie van Stelling productie*Regio is niet significant. Dit betekent dat de beoordeling van stelling productie niet afhankelijk is van de regionale achtergrond van de proefpersonen.

5.4 Samenvatting repeated measures test

Bij alle stellingen is de interactie met between subjects factor Regio onsignificant. De regionale achtergrond van de proefpersonen blijkt niet van belang in het beoordelen van de testzinnen en de controlezinnen.

Bij stelling slecht, stelling lelijk en stelling productie is de interactie met Moedertaal significant. Bij deze drie stellingen blijkt de talige achtergrond van de proefpersonen van belang in het beoordelen van de testzinnen en de controlezinnen. De gemiddelde beoordeling van de testzinnen van de intensief-Engels groep is steeds hoger dan die van de normaal-Engels groep. Bij stelling familiariteit is de interactie met Moedertaal niet significant. De gemiddelde beoordeling van de testzinnen is bij deze stelling exact gelijk bij de normaal-Engels groep en de intensief-Engels groep.

Bij alle stellingen verschillen de gemiddelden van de controlezinnen en de testzinnen significant. Dit onderschrijft dat de testzinnen en de controlezinnen daadwerkelijk van verschillende aard zijn en ook als zodanig worden beoordeeld. Dat de controlezinnen structureel hoger worden beoordeeld dan de testzinnen ligt in lijn der verwachting. De controlezinnen bevatten immers werkwoorden van overdracht waarbij de dubbel objectconstructie grammaticaal is. De controlezinnen maken deel uit van het experiment om te controleren of de proefpersonen de dubbel objectconstructie herkennen en accepteren in een context waarin ze zeer frequent voorkomt. Dit blijkt het geval bij alle proefpersonen. Vandaar dat er geen grote verschillen optreden bij de gemiddelde beoordeling van de controlezinnen door de normaal-Engels groep en de intensief-Engels groep.

6. Discussie

6.1 Methode

Het vinden van proefpersonen verliep bijzonder moeizaam. Het plan was aanvankelijk om regionaliteit te operationaliseren door aan vier verschillende universiteiten te gaan testen: de Rijksuniversiteit Groningen, de Universiteit Leiden, de Universiteit Utrecht en de Radboud Universiteit Nijmegen. Aan elke universiteit moesten 15 studenten van de opleiding Engelse Taal en Cultuur worden getest en 15 studenten aan de opleiding Nederlandse Taal en Cultuur. Zo zouden meteen de intensief-Engels groep en normaal-Engels groep compleet zijn en konden 120 proefpersonen getest worden.

Aan de Universiteit Leiden en de Radboud Universiteit Nijmegen waren echter weinig studenten beschikbaar vanwege de tentamenperiode en het feit dat het laatste semester voor veel studenten al ten einde liep. Een testsessie in Leiden leverde zes studenten Engelse Taal en Cultuur op. Een testsessie in Nijmegen was goed voor drie studenten Engelse Taal en Cultuur. Het contact leggen met docenten aan de verschillende universiteiten had aardig wat tijd in beslag genomen en na deze testsessies begonnen tijd en geld op te raken. Een reis naar Groningen was op beide vlakken dan ook niet meer te veroorloven.

Als noodoplossing werd besloten om in Utrecht te gaan testen en elke bereidwillige universiteitsstudent het experiment te laten uitvoeren, ongeacht de opleiding. Het onderzoek is via social media en email onder de aandacht gebracht bij medestudenten. Zo kon in relatief weinig tijd toch nog een dataset opgebouwd worden die groot genoeg was voor statistische analyse. Het grootste deel van de uiteindelijke dataset is in anderhalve week verzameld. Om de verwerving van data en proefpersonen te verspoedigen is ook een online versie van het onderzoek ontworpen. Deze kon thuis gemaakt worden en per email werden de resultaten dan ingeleverd. Het aantal proefpersonen is ondanks dit noodplan toch aanzienlijk lager uitgevallen dan gewenst.

6.2 *Vervolgonderzoek*

Het zou van bijzonder toegevoegde waarde zijn als dit onderzoek nog eens op grote schaal kan worden uitgevoerd met meer proefpersonen en een nog grotere regionale diversiteit. Het huidige onderzoek laat een tendens zien bij de intensief-Engels groep om de benefactieve dubbel objectconstructie relatief positief te beoordelen. Dit punt kan veel sterker worden gemaakt wanneer er meer proefpersonen worden getest. Wanneer de regionale spreiding toeneemt, kan regionaliteit ook met meer zekerheid uitgesloten worden. Er zou bijvoorbeeld in Vlaanderen getest kunnen worden onder een intensief-Engels groep en een normaal-Engels groep, hoewel deze verschuiving ook beperkt zou kunnen zijn tot buiten het benefactiefgebied.

Ook zou het onderzoek kunnen worden uitgebreid met een experiment dat de productie test. Het is interessant om te onderzoeken of proefpersonen de benefactieve dubbel objectconstructie zelf produceren. Indien dat het geval blijkt, dan is de situatie radicaal anders dan de huidige literatuur beschrijft. In de pretest bij dit onderzoek is een productietaak uitgevoerd. De pretestversie kende enkele problemen. Daar zijn naderhand oplossingen voor bedacht. Het experiment is nog niet uitgevoerd in aangepaste vorm. Een pilot zou uit moeten wijzen of dit experiment betrouwbaar genoeg is.

7. **Conclusie**

Volgens de literatuur is de grammaticaliteit van de benefactieve dubbel objectconstructie sterk regionaal bepaald. In het benefactiefgebied is de constructie bij veel werkwoorden grammaticaal en komt ze zeer frequent voor. Daarbuiten is dat niet het geval. Bij werkwoorden van overdracht wordt dezelfde constructie vrijelijk geproduceerd, maar bij benefactieve werkwoorden is het gebruik van de constructie zeer beperkt in dit deel van het taalgebied van het Nederlands.

Het eerste doel van dit onderzoek was om aan te tonen dat de benefactieve dubbel objectconstructie toch relatief positief wordt beoordeeld. Dit blijkt inderdaad het geval. In een beoordelingstaak werd de benefactieve constructie niet structureel afgekeurd. De constructie werd zelfs relatief hoog beoordeeld op stelling slecht en stelling familiariteit. Hypothese i kan bij deze verworpen worden.

Het tweede doel van dit onderzoek was om aan te tonen dat regionaliteit geen rol speelt in deze verschuiving. Dit blijkt het geval. Regionaliteit interageert niet significant met de beoordeling van de controlezinnen en de testzinnen. Hypothese ii kan verworpen worden.

Het derde doel van dit onderzoek was om aan te tonen dat taalcontact met het Engels een rol speelt bij de verschuivende beoordeling van de benefactieve dubbel objectconstructie. De mate van taalcontact met het Engels qvan de proefpersonen interageert significant met de beoordeling van de controlezinnen en testzinnen bij stelling slecht, stelling lelijk en stelling productie. De intensief-Engels groep beoordeelt de testzinnen bij deze stellingen steeds hoger dan de normaal-Engels groep. Bij stelling familiariteit treedt geen significant effect op. Er kan ten minste gesproken worden van een tendens bij de intensief-Engels groep om de benefactieve dubbel objectconstructie positiever te beoordelen dan de normaal-Engels groep. Hypothese iii kan bij deze gedeeltelijk bevestigd worden.

Referenties

- Algemene Nederlandse Spraakkunst. (1984). *Algemene Nederlandse Spraakkunst*. Geraadpleegd op 21 januari 2011 op <http://www.let.ru.nl/ans/e-ans/>, laatst bewerkt op 01-07-2007.
- Colleman, T. (2002). De benefactieve dubbelobject-constructie in het 19de-eeuws Nederlands. In: Willemyns, R. (ed.), *De taal in Vlaanderen in de 19de eeuw. Historisch-sociolinguïstische onderzoeken* (theme issue Verslagen en mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, 111), 509-528.
- Colleman, T. (2010a). Lactal variation in Constructional Semantics: Benefactive ditransitives in Dutch. In: Geeraerts, D., Kristiansen, G., Peirsman, Y. (Eds.), *Advances in Cognitive Sociolinguistics (Cognitive Linguistics Research 45)*, 191-221. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Colleman, T., De Vogelaer, G. (2003). De benefactieve dubbel objectconstructie in de zuidelijk-Nederlandse dialecten. *Taal en Tongval theme issue 15/16*: 184–208.
- Cornips, L. (1994). *Syntactische variatie in het Algemeen Nederlands van Heerlen*. Amsterdam: IFOTT.
- Grosjean, F., Soares, C. (1986). Processing mixed language: Some preliminary findings. In J. Vaid (Ed.), *Language processing in bilinguals: Psycholinguistic and neuropsychological perspectives*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Paradis, M. (2004). *A neurolinguistic theory of bilingualism*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Thomason, S. G. (2001). *Language contact: An introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Thomason, S. G., Kaufman, T. (1988). *Language contact, creolization, and genetic linguistics*. Berkeley: University of California Press.

Aanvullende literatuur

Lees meer over het fenomeen van taalvariatie en taalverandering en de sociale factoren die hierin een rol spelen in Meyerhoff (2006) of in Aitchison (1981) voor een populairwetenschappelijke benadering. Het handboek van Thomason (2001) gaat in het bijzonder over taalverandering door taalcontact, zie referenties.

Aitchison, J. (1981). *Language Change: Progress or Decay?* London: Fontana Press.

Meyerhoff, M. (2006) *Introducing Sociolinguistics*. New York: Routledge

Lees meer over tweetaligheid in Soares & Grosjean (1981) en Grosjean (1982).

Grosjean, F. (1982). *Life with two languages: an introduction to bilingualism*. Cambridge: Harvard University Press.

Soares, C., Grosjean, F. (1981). Left hemisphere language lateralization in bilinguals and monolinguals. *Perception and Psychophysics*, 29, 599.

Levin (1993) kunt u raadplegen voor het onderscheid tussen benefactieve werkwoorden en werkwoorden van overdracht in het Engels.

Levin, B. C. (1993). *English verb classes and alternations: A preliminary investigation*. Chicago: University of Chicago Press.

Lees meer over de benefactieve dubbel objectconstructie in het Nederlands tot de 19e eeuw in Coleman (2002), zie referenties. Raadpleeg Coleman & De Vogelaer (2003) voor de verspreiding van de benefactieve dubbel objectconstructie in de dialectgebieden van het taalgebied van het Nederlands, zie referenties. Lees meer over de distributie van de benefactieve dubbel objectconstructie in het Nederlands in Van Bree (1981) en Coleman (2010a), zie referenties. Zie Coleman (2010b) voor een vergelijking van de benefactieve dubbel objectconstructie in het Nederlands, het Engels, het Duits en het Frans.

Coleman, T. (2010b). The benefactive semantic potential of 'caused reception' constructions.

A case study of English, German, French, and Dutch. In: Zúñiga, F & Kittilä, S (Eds.). *Benefactives and malefactives. Case studies and typological perspectives* (Typological Studies in Language 92). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 219-243.

Van Bree, C. (1981). *Hebben-constructies en datiefconstructies binnen het Nederlandse taalgebied. Een taalgeografisch onderzoek*. Leiden: Rijksuniversiteit Leiden.

Dankwoord

Dit project had onmogelijk tot een goed einde gebracht kunnen worden zonder onderstaande personen. Het lijkt me dan ook gepast om mijn dank te betuigen aan iedereen die heeft bijgedragen aan dit project, op welke manier dan ook.

Allereerst wil ik Marcel bedanken. Het was tenslotte jouw uitspraak die aan de basis van dit project staat. Bovendien ben je met je tweetaligheid altijd een interessant onderwerp van studie en grappenmakerij.

Mijn dank gaat ook in het bijzonder uit naar mijn scriptiebegeleider en docent Hans Van de Velde. Uw kennis en inzicht zijn een groot voorbeeld. Bedankt voor uw geduld en inzet. U heeft me steeds uitgedaagd om zo goed mogelijk werk te leveren. Bovendien was het de cursus Toren van Babel die u met zoveel enthousiasme en karakter gaf die bij mij als eerstejaars een grote interesse en fascinatie voor taal en taalkunde heeft losgemaakt.

Marijana Marelj wil ik bedanken voor haar interesse voor en enthousiasme over dit project. Uw steun en constante enthousiasme werkt bijzonder motiverend, niet alleen binnen de kaders van dit project. Uw ideeën en opmerkingen zijn bijzonder waardevol geweest. Bedankt bovendien dat u mij de beginselen van syntactische theorie heeft geleerd in mijn tweede jaar. Wie had gedacht dat uw taartenbakzin tijdens de Van Taal naar Theorie cursus nog zo'n vervolg zou krijgen?

Pim wil ik bedanken voor het inspreken van de geluidsfragmenten. De fragmenten vormen het fundament van de beoordelingstaak uit het onderzoek. Niet alleen was dit werk van groot belang, ook was het bijzonder leuk. Nooit eerder heb ik tijdens het opzetten van een onderzoek, of ooit überhaupt, zo hard gelachen om curryworst. Dat je stemgeluid nog maar mag leiden tot veel aanzien.

Jacco, jouw hulp bij de statistische analyse was van niet te overschatten waarde. Ontzettend bedankt dat je een vrije donderdagavond opgaf om mij te helpen en samen naar cijfertjes te zitten turen.

Ook Hugo Quené wil ik bijzonder bedanken voor zijn hulp in de wereld van statistiek. Het moge duidelijk zijn dat u zich daarin veel meer thuis voelt dan ik. Bedankt voor uw geduld en uitleg, niet alleen tijdens dit project, maar ook vorig jaar tijdens de cursus statistiek. Dankzij u is er nog hoop voor alpha's als ik die in de stress schieten van cijfertjes, formules en tabellen.

Ik ben Timothy Colleman ook zeer dankbaar voor zijn interesse en het delen van zijn literatuur en kennis. Uw onderzoek heeft een heel nieuw licht op mijn project geworpen. Het heeft bovendien nog meer vragen en enthousiasme losgemaakt over dit onderwerp en taalwetenschappelijk onderzoek in het algemeen. Wat is er nog veel te ontdekken!

Ik wil ook Merel Keijzer bedanken voor het meedenken over dit project en eventuele onderzoeksmethoden. Bovendien heb ik van u veel geleerd over (onderzoek naar) tweetaligheid.

De volgende mensen wil ik enorm bedanken voor hun medewerking en behulpzaamheid bij het vinden en bereiken van proefpersonen: Roselinde Supheert (Universiteit Utrecht), Tony Foster (Universiteit Leiden), Martina Noteboom (Universiteit Leiden), Arie Verhagen (Universiteit Leiden), Dick Smakman (Universiteit Leiden) en Nynke de Haas (Radboud Universiteit Nijmegen). Het is bijzonder motiverend dat u allen met enthousiasme wilde meewerken aan dit project.

Ten slotte gaat mijn dank uit naar alle proefpersonen. Zonder jullie was dit project vanzelfsprekend onuitvoerbaar geweest. Het blijft me verbazen dat jullie je tijd en energie opofferden voor dit project zonder dat daar een beloning tegenover stond. Mijn oprechte dank.

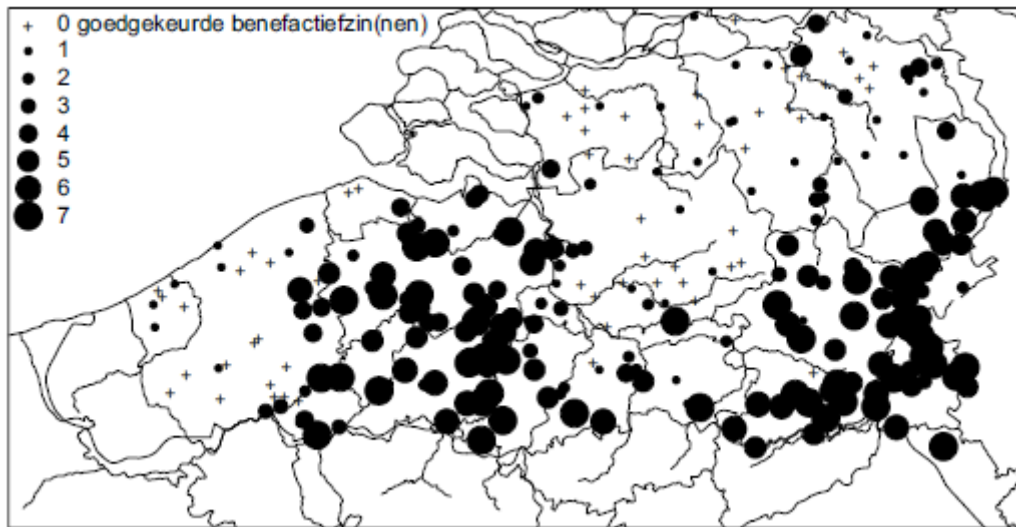
P.s.: Mijn excuses aan mijn vrienden die ik zo vaak verveeld heb met gepraat over taal, taalkunde en mijn scriptie. Het is nu eenmaal zoals een wijs man een kleine 2000 jaar geleden al zei: waar het hart vol van is, daar loopt de mond van over.

Bijlagen

Bijlage i
Bijlage ii

Topografische kaart benefactiefgebied
Beoordelingstaak, inclusief enquête

Bijlage i

Figuur 1: Voorkomens van de benefactieve dubbel objectconstructie in het zuiden van het taalgebied van het Nederlands. (Colleman & De Vogelaer, 2003).

De kaart in figuur 1 komt uit het onderzoek van Colleman & De Vogelaer (2003). In dit gebied is een schriftelijke beoordelingstaak verspreid waarin onder andere zeven benefactiefzinnen zijn beoordeeld. De kaart geeft aan hoeveel van de zeven benefactiefzinnen zijn goedgekeurd per plaats. De benefactieve dubbel objectconstructie komt het meest frequent voor in Oost-Vlaanderen en Limburg. De benefactieve dubbel objectconstructie komt ook voor in Zeeland en Noord-Brabant. Volgens dit onderzoek en ook volgens het onderzoek van Van Bree (1981) dat Colleman & De Vogelaer bespreken is ten minste een deel van Gelderland onder het benefactiefgebied te scharen, hoewel de kaart dit niet aangeeft.

Onderzoek Adriaan Hogervorst – Mei 2012

Hartelijk dank voor je bereidheid om deel te nemen aan dit onderzoek, het wordt erg gewaardeerd. Stuur dit bestand na afronding van de taak terug naar a.c.hogervorst@students.uu.nl. *De deadline hiervoor is dinsdag 22 mei 2012.*

Instructie

Het is van groot belang dat je tijdens deze taak zo min mogelijk wordt afgeleid. Ga bij voorkeur in een stille ruimte zitten. De taak moet bovendien in één keer voltooid worden. Het is niet toegestaan om pauze te nemen. Als de dialogen te snel gaan, maak dan geen gebruik van de pauzeknop maar probeer op een hoger tempo te werken.

De taak bestaat uit twee delen.

Lees onderstaande instructie zorgvuldig door.

Ten eerste is er een korte enquête. Deze enquête bevat open vragen en meerkeuzevragen. De antwoorden op de open vragen moeten worden ingevuld in het omliggende tekstvak onder de vraag. Bij de meerkeuzevragen mag er steeds maar één antwoord worden omcirkeld. Omcirkel het antwoord dat het meest op jou van toepassing is.

Daarnaast zal een aantal geluidsfragmenten worden afgespeeld. Bij elk van deze fragmenten dient van vier stellingen te worden aangegeven hoezeer je het eens bent met de stelling. Dit gebeurt op een vijfpuntsschaal. Deze is als volgt ingedeeld:

1	Absoluut oneens
2	Oneens
3	Geen mening
4	Eens
5	Absoluut eens

Je zet dus achter alle vier de stellingen bij elk fragment een cijfer van 1 t/m 5 om aan te geven in welke mate je het al dan niet eens bent met de stelling.

Houd deze instructie vooral bij de hand tijdens het luisteren naar de fragmenten. Dan kun je op elk gewenst moment de indeling van de vijfpuntsschaal raadplegen.

Enquête

1. Wat is je leeftijd?

2. Wat is je geslacht?*

3. Wat is je moedertaal?

4. Is er een andere taal die je op hetzelfde niveau beheerst als je moedertaal?

(Of meerdere talen?)*

5. Zo ja, welke?

6. Wat is je geboorteplaats?

7. In welke plaats(en) heb je gewoond tot je 18^e verjaardag?

8. Welke opleiding doe je (evt. inclusief hoofdrichting)?

*: omcirkel wat van toepassing is

Fragmenten

Fragment 1

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 2

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 3

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 4

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 5

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 6

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 7

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 8

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	

Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 9

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 10

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 11

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 12

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 13

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 14

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 15

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 16

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
---	--

Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 17

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 18

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 19

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 20

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 21

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 22

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 23

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 24

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 25

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 26

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 27

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 28

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 29

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 30

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 31

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 32

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 33

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 34

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 35

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 36

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 37

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 38

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 39

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 40

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 41

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 42

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 43

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 44

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 45

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 46

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 47

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	

Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	
--	--

Fragment 48

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 49

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 50

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 51

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 52

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 53

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Fragment 54

Ik vind de taal in dit fragment slecht.	
Ik vind de taal in dit fragment lelijk.	
Dit fragment bevat taal die ik eerder heb gehoord.	
Dit fragment bevat taal die ik zelf ook zou kunnen produceren.	

Tot slot: is er iets gebeurd tijdens het uitvoeren van de taak dat je mogelijk heeft kunnen afleiden?

--

Hartelijk dank voor je deelname!

Adriaan Hogervorst

*Stuur dit bestand na afronding van de taak terug naar
a.c.hogervorst@students.uu.nl. De deadline hiervoor is dinsdag 22 mei 2012.*